

Рецензия

относно процедура за присъждане на образователната и научна степен „доктор по психология”

на дисертационен труд на тема „Взаимовръзка между агресивното поведение на студентите и употреба на психоактивно вещество от типа „аргил”

Професионално направление: 3.2. „Психология“

Докторска програма: „Обща психология“

Докторант: Адел Харб, ВСУ „Черноризец Храбър”, Катедра „Психология”

Научни ръководители: доц. д-р Красимир Иванов

Рецензент: доц. д-р Ваня Господинова Христова, съгласно Заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър” № 353 от 11.06.2024 г.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Проблемът за употребата на психоактивни вещества и тяхното въздействие върху централната нервна система и промяна във възприятията, настроението, съзнанието и поведението на човека е предмет на интензивни научни търсения и дискусии в редица изследователски области.

В съвременния глобализиращ се свят, ние все по-често сме изправени пред редица предизвикателства, свързани с непрекъснато увеличаване на новопоявилите се съединения и нарастването на разпространението им и случаите на злоупотреба с тях.

По своята същност тютюнопушенето е една от най-разпространените причини за инвалидизиране, отключване на редица заболявания и преждевременна смърт. Тютюнът е единствения по рода си опасен за консумация и свободно продаван продукт, чиято употреба води до много тежки здравословни последици.

От тази гледна точка дисертационния труд на Адел Харб разглежда актуална и значима проблематика в глобален аспект, а именно да се идентифицират, анализират и интерпретират взаимовръзките между нагласите на арабските студенти в района на Хаифа, Израел към пушенето на наргиле и негативното им социално поведение с отключването на агресивни прояви след неговата употреба.

Дисертационният труд на Адел Харб е в обем от 133 страници, като съдържанието е структурирано в увод, три глави, заключение, библиография и приложения. Цитирани са 189 източника на латиница, арабски и иврит. Основният текст съдържа 12 таблици, 2 фигури, 4 графики и 2 приложения.

Във въведението е представена аргументацията за избора на изследователската проблематика, както и ролята на разглеждания проблем в теоретичен и практико-приложен аспект.

Дефинирани са необходимите за дисертационното изследване параметри, а именно обект и предмет на изследване, основната цел на дисертационния труд и поставените за решаване задачи. Източниците са използвани коректно с прецизно оформени позовавания.

II. ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Структурата на дисертацията е логически изградена и подчинена на цялостното разработване на изследователския проблем, на проверката на поставената изследователска хипотеза и произтичащите от нея изследователски въпроси.

Първа глава **„Теоретична основа“** е теоретична. В първите два параграфа са представени формите на тютюнопушенето и факторите, детерминиращи избора на пушене на наргиле. Посочени са и състава на видовете тютюневи изделия и формите на пушене, като е акцентирано върху негативните последици от тютюнопушенето и употребата на наргиле.

Разгледани са психологическите теории описващи механизмите на пристрастяването и пушенето на наргиле, както и видовете пристрастяване, факторите и личностовите особености, които предполагат развиването на зависимости. Посочени са съвременните изследвания по темата проведени в Израел.

В трети параграф са разгледани проявите на агресия сред подрастващите в училище. Направен е опит да се интерпретират причините и факторите водещи до възникването на насилие сред учениците в училище. Въз основа на проучени литературни източници авторът разглежда и проявите на агресивно поведение сред студенти, следствие употребата на тютюневи изделия.

Втора глава **„Изследователски дизайн и методология“** е посветена на методологията и методиката на емпиричното изследване. Прецизно са формулирани целта, задачите, предмета на изследването, формулирани са хипотезите и методите за анализ на данните. Извадката на изследваните лица включва 195 респондента диференцирани по пол и възраст с превес на мъжете.

За събиране на необходимата информация е използвана анкета и многофакторен въпросник за изследване на агресията на Бъс & Пери, състоящ се от три основни скали, които са подробно описани и въз основа на които е направен съответният анализ на резултатите. Получените

резултати са представени и графично, а анализите са въз основа на статистическа обработка осъществена с SPSS.

В трета глава „**Резултати от изследванията и обсъждане**“ е направен анализ на получените резултати. Описани са променливите, обект на изследване в дисертацията, както и взаимовръзките между тях.

Получените резултати са интерпретирани от гледна точка на степента, в която потвърждават хипотезите. Въз основа на това са изведени изводи и са предложени възможности за практически приложения на резултатите от дисертационното изследване.

Изложението е написано логично, а докторанта демонстрира познаване на проблематиката и умения за логическа връзка между теоретичния подход и решаването на практическите въпроси.

В заключението е направено обобщение на получените резултати от дисертационното изследване. Направените изводи следват от текста, логични са и са пряко обвързани с конкретната проблематика.

III. АВТОРЕФЕРАТ И ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Авторефератът към дисертационния труд вярно и точно отразява дисертационния труд, а публикациите по него са достатъчни и включват съществени страни от работата на докторанта.

Авторското участие в получаването на **приносите** в дисертационния труд са адекватно отразени:

➤ Въз основа на проведеното изследване се достига до по-задълбоченото разбиране на причините водещи до употребата на наркотици сред студентите, както и проявите на рисково поведение след това не само в Израел, но и в световен мащаб.

- Идентифицирани са факторите, които влияят върху агресивните прояви в училищен контекст сред младите хора.
- Резултатите от проведеното емпирично изследване запълват съществуващ дефицит по отношение на каузалната връзка между пушенето на наргиле и проявите на агресивно поведение сред подрастващите.
- В резултат на проведеното емпирично изследване е установено, че пушенето на наргиле е предиктор на агресивно поведение сред младите арабски студенти.
- Практико-приложната значимост на дисертацията се изразява в това, че резултатите от проведеното дисертационно изследване могат да се прилагат на практика от работещи в държавната администрация или политици при планирането и прилагането на превантивни здравни програми. Това би могло да спомогне за ограничаване на пушенето сред младите хора, проявите на рисково поведение и превенция на насилието.

По дисертационния труд има посочени три публикации, в които са представени съществени части от труда.

IV. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ:

По същностните страни на основните тези и тяхното доказване в дисертацията нямам критични бележки. В хода на разработването на дисертационния труд и в качеството ми на рецензент, докторанта се постара добросъвестно да отрази направените бележки.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд на Адел Харб има характер на самостоятелно научно изследване. С него автора разкрива своите задълбочени теоретични познания и умения за провеждане и интерпретиране на емпирични изследвания. Дисертацията съдържа приноси както в теоретичен, така и в практико-приложен аспект.

Въз основа на изложеното по-горе, предлагам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят образователната и научна степен „доктор“ на Адел Харб по „Обща психология“ професионално направление 3.2. „Психология“.

гр. Варна
14.07.2024 г.

Рецензент:
(доц. д-р Ваня Христова)